

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄԸ «ՎՏԲ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՆԿ» ՓԲԸ-Ի ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ԲԱՂԱԲԱՑԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐԻ 317-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ ԵՎ 337-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Գլխավոր տեղեկություն

Համար	ՍԴՈ-1611
Տիպ	Որոշում
Ակտի տիպ	Base act (28.09.2021-till now)
Կարգավիճակ	Գործում է
Սկզբնաղբյուր	Միասնական կայք 2021.10.04-2021.10.17 Պաշտոնական հրապարակման օրը 05.10.2021
Ընդունող մարմին	ՀՀ Սահմանադրական դատարան
Ընդունման ամսաթիվ	28.09.2021
Ստորագրող մարմին	Նախագահող
Ստորագրման ամսաթիվ	28.09.2021
Ուժի մեջ մտնելու ամսաթիվ	28.09.2021

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴՏԱՐԱՆԻ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Ը

Քաղ. Երևան

28 սեպտեմբերի 2021 թ.

«ՎՏԲ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՆԿ» ՓԲԸ-Ի ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ԶԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԱԳՐԻ 317-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ ԵՎ 337-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Ա. Դիլանյանի (նախագահող), Վ. Գրիգորյանի, Ա. Խաչատրյանի, Ե. Շաթիրյանի, Ա. Վաղարշյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ դիմողի՝ «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ի ներկայացուցիչ Կ. Հովհաննիսյանի, գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված ՀՀ Ազգային ժողովի ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի փորձագիտական և վերլուծական վարչության պետ Գ. Աթանեսյանի և ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավական ապահովման և սպասարկման բաժնի պետ Մ. Մոսիսյանի,

համաձայն Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 22 և 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 317-րդ հոդվածի 2-րդ մասի և 337-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ՝ գործը:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքը (այսուհետ՝ Օրենսգիրք) ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998 թվականի մայիսի 5-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել է 1998 թվականի հուլիսի 28-ին և ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 1-ին:

Օրենսգրքի՝ «Անվավեր գործարքներով հայցային վաղեմության ժամկետները» վերտառությամբ 317-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է.

«2. Վիճահարույց գործարքի անվավեր ճանաչման և դրա անվավերության հետևանքների կիրառման մասին հայցը կարող է ներկայացվել, եթե գործարքը կնքվել է բռնության կամ սպառնալիքի ազդեցության տակ, դրա դադարման օրվանից (313 հոդվածի 1-ին կետ) կամ այն օրվանից հետո՝ մեկ տարվա ընթացքում, երբ հայցվորն իմացել էր կամ պարտավոր էր իմանալ գործարքն անվավեր ճանաչելու համար հիմք ծառայող հանգամանքների մասին»:

Օրենսգրքի՝ «Հայցային վաղեմության ժամկետի հաշվարկը» վերտառությամբ 337-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է.

«1. Հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքն սկսվում է այն օրվանից, երբ անձն իմացել է կամ պետք է իմացած լիներ իր իրավունքի խախտման մասին: Այդ կանոնից բացառությունները սահմանվում են սույն օրենսգրքով և այլ օրենքներով»:

Ընդունման պահից ի վեր Օրենսգրքի 317 և 337-րդ հոդվածները չեն փոփոխվել:

Գործի քննության առիթը «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ի (այսուհետ՝ դիմող)՝ 2021 թվականի ապրիլի 8-ին Սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով դիմումը և կից ներկայացված փաստաթղթերը, պատասխանողի գրավոր բացատրությունը, գործում առկա մյուս փաստաթղթերը և վերլուծելով վիճարկվող իրավադրույթներն ու դրանց հետ փոխկապակցված օրենսդրական այլ նորմեր՝ Սահմանադրական դատարանը **պարզեց.**

1. Գործի դատավարական նախապատմությունը

«Դվին Հոլդինգ» ՓԲԸ-ն (այսուհետ՝ «Վարկառու») «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ի (այսուհետ՝ «Բանկ») հետ 02.10.2007թ. կնքված թիվ 132 վարկային պայմանագրի, 21.01.2009թ. կնքված չծածկված ակրեդիտիվի թիվ 2 պայմանագրի և 27.03.2009թ. կնքված չծածկված ակրեդիտիվի թիվ 3 պայմանագրի համաձայն 08.05.2009թ. դրությամբ Բանկի նկատմամբ ունեցել է պարտք՝ ընդհանուր առմամբ 2, 153, 832.36 ԱՄՆ դոլարի չափով:

Վարկառուի՝ Բանկից այլ վարկային պայմանագրերից բխող պարտավորությունների կատարումն ապահովված է եղել, ի թիվս այլոց, «Դվին Կոնցեռն» ՓԲԸ-ին (այսուհետ՝ «Գրավատու») պատկանող մի շարք հասցեներում գտնվող անշարժ գույքերի (այսուհետ՝ «Գույքեր») գրավով:

Հաշվի առնելով Վարկառուի մոտ Բանկի նկատմամբ կուտակված ժամկետանց վարկային պարտավորությունները, 11.05.2009թ. Բանկի, Գրավատուի և Վարկառուի միջև ստորագրվել է հրաժարագնով պարտավորության դիմաց գույքի հանձնման պայմանագիր (այսուհետ՝ Հրաժարագնի պայմանագիր), որով Գրավատուն Բանկին որպես հրաժարագին սեփականության իրավունքով փոխանցել է Գույքերը և նշված հրաժարագնի դիմաց Բանկը համաձայնվել է մարված համարել Վարկառուի՝ թիվ 132 վարկային պայմանագրից և

չծածկված ակրեդիտիվի թիվ 2 և թիվ 3 պայմանագրերից բխող պարտավորությունները:

30.06.2011թ. Գրավատուի որոշ բաժնետերեր (այսուհետ՝ «Հայցվորներ») հայցով դիմել են դատարան՝ խնդրելով անվավեր ճանաչել Հրաժարագրի պայմանագիրը: Բանկը դատարանին ներկայացրել է դիմում՝ հայցային վաղեմության ժամկետի կիրառման մասին:

Երևան քաղաքի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանը, քննելով թիվ ԵԿԴ/1397/02/11 քաղաքացիական գործով ներկայացված սկզբնական և հակընդդեմ հայցերը, 2018 թվականի մարտի 27-ին վճռել է սկզբնական հայցը և հակընդդեմ հայցը բավարարել մասնակի, իսկ թիվ ԵԿԴ/1397/02/11 քաղաքացիական գործի վարույթը՝ «Երևանի Կաշվե Գալանտերեայի Ֆաբրիկա» ԲԲԸ-ին սեփականության իրավունքով պատկանող ՀՀ, ք. Երևան, Թևոյան փող. թիվ 1 հասցեում գտնվող անշարժ գույքը հոգուտ «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ի գրավադրված ճանաչելու հակընդդեմ հայցապահանջի մասով, կարճել: Հայցը և հակընդդեմ հայցը մնացած մասերով մերժել: 27.03.2018թ. կայացված վճռով ընդհանուր իրավասության դատարանը մերժել է հայցային վաղեմության ժամկետի կիրառումը:

Այնուհետև, Բանկը նշված վճռի դեմ ներկայացրել է վերաքննիչ բողոք: Վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանը 2018 թվականի սեպտեմբերի 26-ին որոշել է «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲ ընկերության և «Ֆրեդեքս Սերվիսիզ» ՓԲ ընկերության ներկայացրած վերաքննիչ բողոքները մերժել: «Դվին Կոնցեռն» ՓԲ ընկերության ներկայացրած վերաքննիչ բողոքը բավարարել մասնակի: Երևան քաղաքի ընդհանուր իրավասության դատարանի 27.03.2018թ. թիվ ԵԿԴ/1397/02/11 վճիռը՝ մի մասով բեկանել և փոփոխել, իսկ մնացած մասով՝ թողնել անփոփոխ:

Վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի որոշման դեմ Բանկի կողմից ներկայացվել է վճռաբեկ բողոք: Վճռաբեկ դատարանը 2020 թվականի հոկտեմբերի 8-ին որոշել է «ՎՏԲ-Հայաստան Բանկ» ՓԲԸ-ի կողմից ներկայացված վճռաբեկ բողոքը մերժել և Վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 26.09.2018թ. որոշումը թողնել օրինական ուժի մեջ հետևյալ պատճառաբանությամբ. «... ստորադաս դատարանների եզրահանգումները հայցային վաղեմության կիրառման վերաբերյալ միջնորդությունը մերժելու մասով իրավաչափ են, քանի որ պատասխանող կողմը, *վկայակոչելով հայցային վաղեմության կիրառման հիմքերը, չի ներկայացրել անհրաժեշտ ապացույցներ, որոնք կարող էին հաստատել հայցվորների կողմից իրենց իրավունքի խախտման մասին հավաստի կերպով իմանալու կամ իմացած լինելու փաստը: Այսինքն, Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ պատասխանող կողմը որևէ կերպ չի հիմնավորվել, որ հայցվորները իմացել էին վիճարկվող գործարքներն անվավեր ճանաչելու համար հիմք ծառայող հանգամանքների մասին:*

(...)

... Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարում ևս մեկ անգամ նշել, որ «Պետք է իմացած լինել», ինչպես և «իմացել է» օրենսդրական եզրույթները ձևակերպելիս օրենսդիրը կարևորել է հայցային վաղեմության ընթացքը սկսվելու հարցում հայցվորի կողմից իր իրավունքի խախտման մասին հաստատապես իմանալու հանգամանքը:

(...)

... Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ օրենքով չնախատեսված պարտականությունները չկատարելու բացասական հետևանքները չեն կարող ազդել բաժնետերերի՝ օրենքով սահմանված իրավունքների վրա, մասնավորապես՝ չեն կարող զրկել հայցվորներիս դատական պաշտպանության իրավունքից՝ հայցային վաղեմության ժամկետը լրացած լինելու հիմքով»:

2. Դիմողի դիրքորոշումները

Դիմողը նշում է, որ ՀՀ քաղաքացիական իրավունքում հայցային վաղեմության ինստիտուտը նախատեսված է քաղաքացիական շրջանառության կայունության ապահովման համար: Օրենսգրքի 337-րդ հոդվածի 1-ին մասը հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքի սկիզբը կապում է ոչ թե իրավունքի խախտման օրվա հետ (այսպես կոչված «օբյեկտիվ չափանիշ»), այլ այն օրվա հետ, երբ հայցվորն «իմացել է կամ պետք է իմացած լինել իր իրավունքի խախտման մասին» (այսպես կոչված «սուբյեկտիվ չափանիշ»): Նմանապես, գործարքի անվավերության հայցերով, Օրենսգրքի 317-րդ հոդվածի 2-րդ մասը հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքի սկիզբը կապում է այն օրվա հետ, «երբ հայցվորն իմացել էր կամ պարտավոր էր իմանալ գործարքն անվավեր ճանաչելու համար հիմք ծառայող հանգամանքների մասին»:

Դիմողը կարծում է, որ Օրենսգրքի հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքի սկզբին վերաբերող դրույթները չեն համապատասխանում իրավական որոշակիության սկզբունքին և տեղիք են տալիս դրանց տարաբնույթ մեկնաբանման համար: Ըստ դիմողի՝ Օրենսգրքի «պետք է իմացած լինել» և «պարտավոր էր իմանալ» սուբյեկտիվ չափանիշներն ունեն նույն՝ «պետք է իմանար» իմաստը:

Դիմողի համոզմամբ՝ «պետք է իմացած լինել» և «պարտավոր էր իմանալ» պայմանները պետք է մեկնաբանվեն որպես՝ «ունեին իմանալու համար հիմք և օբյեկտիվ հնարավորություն»: Հարցը, թե երբ հայցվորը պետք է իմանար («պետք է իմացած լինել»/«պարտավոր էր իմանալ») իր իրավունքի խախտման մասին, պետք է որոշվի դատարանի կողմից՝ հաշվի առնելով կոնկրետ գործի հանգամանքները և ելնելով քաղաքացիական շրջանառության յուրաքանչյուր մասնակցի՝ իր գույքի նկատմամբ ողջամիտ հոգատարություն ցուցաբերելու հարցում շահագրգռված լինելու կանխավարկածից: Եթե պարզվի, որ հայցվորն իր իսկ անհոգ վերաբերմունքի պատճառով ժամանակին չի իմացել իր

իրավունքի խախտման մասին, ապա հայցային ժամկետի ընթացքը պետք է սկսված համարվի այն պահից, երբ, ըստ գործի հանգամանքների, հայցվորը պետք է ողջամտորեն իմացած լիներ իր իրավունքի խախտման մասին, եթե նա չցուցաբերեր անհոգ վերաբերմունք:

Դիմողը գտնում է, որ վաղեմության ժամկետին վերաբերող Օրենսգրքի դրույթների՝ Վճռաբեկ դատարանի որոշ որոշումներում կատարված մեկնաբանությունները, որոնք դիտվում են որպես նախադեպային նշանակություն ունեցող, հակասում են այդ դրույթներում պարունակվող բառերի և արտահայտությունների տառացի նշանակությանը, Օրենսգրքի կարգավորման համատեքստին և Սահմանադրության սկզբունքներին և նպատակներին: Ըստ դիմողի՝ Վճռաբեկ դատարանի մեկնաբանությունները ոչ թե նպաստում են իրավական որոշակիության ապահովմանը, այլ ստեղծում են լրացուցիչ անորոշություն:

Վկայակոչելով Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-630, ՍԴՈ-753, ՍԴՈ-1176, ՍԴՈ-1270, ՍԴՈ-983, ՍԴՈ-1271 որոշումները՝ դիմողն արձանագրում է, որ Օրենսգրքի՝ հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքի սկզբին վերաբերող դրույթները չեն համապատասխանում իրավական որոշակիության սկզբունքին, ուստիև տարաբնույթ մեկնաբանման տեղիք են տալիս:

Դիմողը փաստում է, որ թիվ ԵԿԴ/1397/02/11 քաղաքացիական գործով Վճռաբեկ դատարանի կողմից 2020 թվականի հոկտեմբերի 8-ին կայացված որոշումը, ոչ թե նպաստում է իրավական որոշակիության ապահովմանը, այլ ստեղծում է լրացուցիչ իրավական անորոշություն: Վճռաբեկ դատարանը խնդրո առարկա որոշմամբ արձանագրել է, որ այն դեպքում, երբ վիճող կողմը դիմում է ներկայացրել հայցային վաղեմություն կիրառելու վերաբերյալ, դատարանների օրակարգային խնդիրն է դառնում պարզել այն իրական ժամանակահատվածը, երբ հայցվորը հետամուտ է եղել իր իրավունքների դատական կարգով պաշտպանությանը, մինչդեռ դիմողի գնահատմամբ դատարանների օրակարգային խնդիրը պետք է դառնա՝ պարզել այն օրը, երբ հայցվորն «իմացել է կամ պետք է իմացած լիներ իր իրավունքի խախտման մասին»:

Դիմողը կարծում է, որ Վճռաբեկ դատարանի դիրքորոշումն առ այն, որ օրենսդիրը գործածել է «իմացել է» և «պետք է իմացած լիներ» արտահայտությունները, որոնց տառացի մեկնաբանությունը հանգեցնում է այն հետևության, որ հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքն սկսվելու համար անհրաժեշտ է, որ հայցվորը հաստատապես իմանա կամ իմացած լինի իր իրավունքի խախտման մասին, սխալ է և հակասում է այդ արտահայտությունների տառացի նշանակությանը, քանզի Վճռաբեկ դատարանի մեկնաբանությամբ առաջարկված «անհրաժեշտ է, որ հայցվորը հաստատապես իմանա» և «անհրաժեշտ է, որ հայցվորը հաստատապես իմացած լինի իր իրավունքի խախտման մասին» պայմանները նույնական են, իսկ վերջին արտահայտությունը չի արտացոլում օրենսդրի կողմից գործածված «պետք է իմացած լիներ» արտահայտության տառացի նշանակությունը:

Դիմողն իր անհամաձայնությունն է հայտնում Վճռաբեկ դատարանի այն դիրքորոշմանը, որ հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքը չի կարող սկսվել, եթե հայցվորին հասանելի տեղեկությունները նրան թույլ տան եզրակացնել միայն իր իրավունքի ենթադրյալ խախտման մասին, քանզի կարծում է, որ այն բավարար որոշակի չէ, քանի որ այն համատեքստում, որում այն արտահայտվել է, հնարավոր չէ գալ միանշանակ եզրահանգման, թե արդյո՞ք, «հայցվորին հասանելի տեղեկությունները» ներառում են այն տեղեկությունները, որոնք օրենքի կամ պայմանագրի համաձայն ժամանակ առ ժամանակ հասանելի են դառնում հայցվորին, կամ այնպիսի տեղեկությունները, որոնք հայցվորը կարող է ստանալ, եթե պահանջի դրանք՝ իր իրավունքի հնարավոր խախտման մասին ողջամիտ կասկած ունենալու պարագայում:

Դիմողն ակնհայտ սխալ է համարում Վճռաբեկ դատարանի դիրքորոշումն առ այն, որ «պետք է իմացած լիներ» ձևակերպմամբ, ինչպես և «իմացել է» ձևակերպման պարագայում, օրենսդիրը կարևորել է հայցային վաղեմության ընթացքն սկսվելու հարցում հայցվորի կողմից իր իրավունքի խախտման մասին հաստատապես իմանալու հանգամանքը, քանզի օրենսդրի կողմից սահմանված խնդրո առարկա արտահայտություններն ունեն միմյանցից տարբերվող տառացի նշանակություն:

Դիմողի պնդմամբ՝ Վճռաբեկ դատարանի եզրահանգումն այն մասին, որ օրենսդիրը հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքն սկսվելու իրավական հետևանքը պայմանավորել է հայցվորի կողմից ոչ թե իր իրավունքի խախտման մասին ենթադրելու հնարավորությամբ, այլ այդ խախտման մասին հավաստի կերպով իմանալու կամ իմացած լինելու փաստերով, չի համապատասխանում օրենքի նպատակին և հակասում է դրա տառացի նշանակությանը:

Վկայակոչելով թիվ ԵԱԶԴ/4524/02/15 քաղաքացիական գործով Վճռաբեկ դատարանի արտահայտած դիրքորոշումը և մեկնաբանելով «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 37-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ե» կետի իրավակարգավորումները՝ դիմողը նշում է. դատարանները համարում են, որ բաժնետիրական ընկերության կողմից օրենքով սահմանված որոշակի պարտավորություններ չկատարելը չի խախտում բաժնետերերի իրավունքները, եթե դրա մասին ուղղակիորեն նշված չէ օրենքում:

Դիմողը խնդրում է՝ «(1) ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ, 10-րդ, 59-րդ, 61-րդ, 75-րդ, 76-րդ հոդվածներին հակասող ճանաչել ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 337-րդ հոդվածի 1-ին մասը՝ այնպիսի մեկնաբանությամբ, համաձայն որի «պետք է իմացած լիներ» արտահայտությունը նշանակում է «պետք է հաստատապես իմացած լինի», (2) ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ, 10-րդ, 59-րդ, 61-րդ, 75-րդ, 76-րդ հոդվածներին հակասող ճանաչել ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 317-րդ հոդվածի 2-րդ մասը՝ այնպիսի մեկնաբանությամբ, համաձայն որի «պարտավոր եր իմանալ» արտահայտությունը նշանակում

Է «պետք է հաստատապես իմացած լինի», (3) ՀՀ Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ, 10-րդ, 59-րդ, 61-րդ, 75-րդ, 76-րդ հոդվածներին հակասող ճանաչել ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 337-րդ հոդվածի 1-ին մասը և 317-րդ հոդվածի 2-րդ մասը՝ այնպիսի մեկնաբանությամբ, համաձայն որի «պետք է իմացած լինե՞ր» և «պարտավոր էր իմանալ» արտահայտություններն ունեն տարբեր նշանակություն»:

Ի լրումն դիմումի՝ դիմողը ներկայացրել է գրավոր բացատրություն, որում ներկայացրել է ինչպես պատասխանողի բացատրությունների դեմ իր առարկությունները, այնպես էլ իր պահանջը հիմնավորող լրացուցիչ բացատրություններ՝ վերահաստատելով իր դիրքորոշումն առ այն, որ վիճարկվող դրույթները՝ իրավակիրառ պրակտիկայում դրանց տրված մեկնաբանությամբ, հակասում են իրավական որոշակիության սկզբունքին:

Վկայակոչելով Սահմանադրության 61-րդ հոդվածը՝ միաժամանակ, խնդրել է դիմումի խնդրամասում Սահմանադրության այլ հոդվածներին կատարված հղումներն անտեսել:

3. Պատասխանողի դիրքորոշումները

Պատասխանողը նշում է, որ դիմողը վիճարկվող դրույթները դիտարկել և վերլուծել է իրավական որոշակիության տեսանկյունից, մինչդեռ խնդրել է դրանք հակասող ճանաչել Սահմանադրության 1-ին, 3-րդ (մարդը, նրա արժանապատվությունը, հիմնական իրավունքները և ազատությունները), 10-րդ (սեփականության երաշխավորումը), 59-րդ (տնտեսական գործունեության ազատությունը և տնտեսական մրցակցության երաշխավորումը), 61-րդ (դատական պաշտպանության իրավունքը և մարդու իրավունքների պաշտպանության միջազգային մարմիններ դիմելու իրավունքը), 75-րդ (հիմնական իրավունքների և ազատությունների իրականացման կազմակերպական կառուցակարգերը և ընթացակարգերը), 76-րդ (հիմնական իրավունքների և ազատությունների սահմանափակումներն արտակարգ կամ ռազմական դրության ժամանակ) հոդվածներին: Պատասխանողը նշում է, որ դիմողը որևէ կերպ չի հիմնավորել, թե վիճարկվող դրույթներն ինչպես են հակասում Սահմանադրության վկայակոչված հոդվածներին, ուստի հարկ չի համարում անդրադառնալ այդ հոդվածներին:

Հիմք ընդունելով Սահմանադրության 79-րդ հոդվածը, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 331-րդ, 332-րդ, 333-րդ, 317-րդ, 337-րդ հոդվածները, վկայակոչելով Սահմանադրական դատարանի և Վճռաբեկ դատարանի վերաբերելի որոշումները, ինչպես նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի համապատասխան վճիռները՝ պատասխանողը պնդում է, որ Օրենսգրքի վիճարկվող իրավանորմերը համապատասխանում են իրավական որոշակիության սկզբունքին և իրավակիրառ պրակտիկայում տարընթերցումների տեղիք չեն տալիս:

Ըստ պատասխանողի՝ Օրենսգրքի 337-րդ հոդվածի մասով օրենսդրի կարգավորումը բխում է այն տրամաբանությունից, ըստ որի՝ եթե անձն իր իրավունքի խախտման մասին չիմանա, ապա չի էլ կարող ձեռնամուխ լինել որևէ եղանակով՝ այդ թվում և հայց հարուցելու միջոցով իր խախտված իրավունքի պաշտպանությանը: Ընդ որում, հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքի մեկնարկի երկու նախապայմանների դեպքում էլ օրենսդիրը գործածել է «իմացել է» և «պետք է իմացած լինե՞ր» արտահայտությունները, որոնց տառացի մեկնաբանությունը հանգեցնում է այն հետևության, որ հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքն սկսվելու համար անհրաժեշտ է, որ հայցվորը հաստատապես իմանա կամ իմացած լինի իր իրավունքի խախտման մասին:

Վերոգրյալից բխում է, որ հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքը չի կարող սկսվել, եթե հայցվորին հասանելի տեղեկությունները նրան թույլ տան եզրակացնել միայն իր իրավունքի ենթադրյալ խախտման մասին: Իրավակիրառ պրակտիկայում շահագրգիռ անձը դատական պաշտպանության իր իրավունքն իրացնում է այն դեպքում, երբ համոզված է իր իրավունքի հաստատապես խախտման հարցում: Այլ կերպ ասած՝ շահագրգիռ անձը պետք է համոզված լինի իր իրավունքի խախտման հարցում՝ անկախ նրանից, թե իրականում իրավունքի խախտում տեղի ունեցել է, թե ոչ, ինչը դատարանի գնահատման առարկա է: Ըստ պատասխանողի՝ Օրենսգրքի 337-րդ հոդվածի 1-ին մասում օրենսդրի կողմից կիրառված «պետք է իմացած լինե՞ր իր իրավունքի խախտման մասին» արտահայտությունը չպետք է սխալմամբ մեկնաբանվի այնպես, որ հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքը կարող է սկսվել հայցվորի կողմից իր իրավունքի խախտման մասին ենթադրելու հնարավորություն ունենալու օրվանից, ընդհակառակը՝ «պետք է իմացած լինե՞ր» ձևակերպմամբ, ինչպես և «իմացել է» ձևակերպման պարագայում օրենսդիրը կարևորել է հայցային վաղեմության ընթացքն սկսվելու հարցում հայցվորի կողմից իր իրավունքի խախտման մասին իմանալու հանգամանքը:

Պատասխանողի կարծիքով՝ դիմողն Օրենսգրքի համապատասխան նորմերի սահմանադրականությունը վիճարկում է ոչ թե նորմերի և Սահմանադրության միջև ենթադրյալ հակասության համատեքստում, ինչը Սահմանադրական դատարան ներկայացվող դիմումների համար պարտադիր պայման է, այլ դիմողի ներկայացված պնդումներն իրականում ուղղված են վիճարկվող նորմերին՝ դատարանների տրված մեկնաբանությանը: Այսինքն, դիմողը՝ ձևականորեն բարձրացնելով իրավական նորմի սահմանադրականության հարց, իրականում առաջ է քաշում իրավանորմի կիրառման իրավաչափության հարց:

Ըստ պատասխանողի՝ օրենսդրի կողմից կարևորվել է նաև քաղաքացիաիրավական հարաբերությունների սուբյեկտների վարքագիծը: Այդ իսկ պատճառով, Օրենսգրքի 337-րդ հոդվածի 1-ին մասում օգտագործվել է նաև «պետք է իմացած լինե՞ր» նախապայմանը, որը

կիրառելի է այն դեպքերի համար, երբ հայցվորն իր իրավունքի խախտված լինելու մասին ունի որոշակի, սակայն դատարան պատշաճ հայց հարուցելու համար ոչ բավարար տեղեկություններ: Այդ դեպքում նա պարտավոր է ձեռնարկել իրենից կախված բոլոր ողջամիտ միջոցները՝ պարզելու, թե իր իրավունքի խախտում իրականում տեղի է ունեցել, թե՛ ոչ: Եթե հայցվորն ունի իր իրավունքի խախտված լինելու մասին որոշակի, բայց ոչ բավարար տեղեկություններ և չի ձեռնարկում ողջամիտ միջոցներ՝ պարզելու խախտման իրականում տեղի ունեցած լինելու հանգամանքը, ապա կրում է իր խախտված իրավունքը դատական կարգով վերականգնել չկարողանալու ռիսկը:

Ինչ վերաբերում է Օրենսգրքի 337-րդ հոդվածի 1-ին և 317-րդ հոդվածի 2-րդ մասերի այնպիսի մեկնաբանության հակասահմանադրականությանը, համաձայն որի՝ «պետք է իմացած լիներ» և «պարտավոր էր իմանալ» արտահայտություններն ունեն տարբեր նշանակություն, պատասխանողն ընդգծում է, որ դիմողն ինքն է նշում, որ. «ինչպես վկայում է սույն դիմումի կետ 1.11 (22)-ում կատարված մեջբերումը, ՀՀ վճռաբեկ դատարանը, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 317-րդ հոդվածի 2-րդ մասում գործածված «պարտավոր էր իմանալ» արտահայտությունը նույնպես մեկնաբանում է որպես «պետք է հաստատապես իմանար», ուստի այս մասով ևս Դիմողի պահանջն անհիմն է»:

Պատասխանողի համոզմամբ սույն գործով առկա են գործի վարույթը կարճելու հիմքեր, քանզի դիմողն Օրենսգրքի համապատասխան նորմերի սահմանադրականությունը վիճարկում է ոչ թե տվյալ նորմերի և Սահմանադրության միջև ենթադրյալ հակասության համատեքստում, այլ դիմողի ներկայացրած պնդումներն իրականում ուղղված են վիճարկվող նորմին՝ դատարանների տված մեկնաբանությանը: Այդպիսով, դիմողը՝ ձևականորեն բարձրացնելով իրավական նորմի սահմանադրականության հարց, առաջ է քաշում իրավանորմի կիրառման իրավաչափության խնդիր:

Պատասխանողը խնդրում է գործի վարույթը կարճել կամ քննության առարկա վիճարկվող դրույթները Սահմանադրությանը համապատասխանող ճանաչել:

4. Սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակները

Սույն գործով սահմանադրաիրավական վեճը հանգում է վիճարկվող իրավադրույթների սահմանադրական բովանդակության բացահայտման միջոցով իրավակիրառ պրակտիկայի սահմանադրականության, այդ պրակտիկայում նշված նորմերի՝ իրենց սահմանադրաիրավական բովանդակությանը համապատասխանող մեկնաբանության և կիրառման հանգամանքի գնահատմանը:

5. Գործի շրջանակում պարզման ենթակա հանգամանքները

Սույն գործով վիճարկվող դրույթների և դրանց կիրառման պրակտիկայի սահմանադրականությունը գնահատելու նպատակով Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ հետևյալ հարցադրումներին.

1) ո՞րն է հայցային վաղեմության իրավական ինստիտուտի գործառույթային առաքելությունը և դրանով պայմանավորված վիճարկվող դրույթների սահմանադրական իրավական բովանդակությունն ու նշանակությունը,

2) արդյո՞ք վիճարկվող դրույթների վերաբերյալ իրավակիրառ պրակտիկայում առկա մեկնաբանությունը հանգեցրել է Սահմանադրությամբ ամրագրված հիմնական իրավունքների, այդ թվում՝ սեփականության, տնտեսական գործունեության ազատության, դատական պաշտպանության իրավունքների խախտման,

3) ո՞րն է վիճարկվող դրույթների սահմանադրաիրավական կարգավորումներից բխող բովանդակությունը և արդյո՞ք իրավակիրառ պրակտիկայում վիճարկվող դրույթներին տրված մեկնաբանությունը համապատասխանում է Սահմանադրությանը,

4) որո՞նք են առևտրային իրավաբանական անձանց մասնակիցների հայցային վաղեմության ժամկետի հաշվարկման հարցում օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ չափանիշների գնահատման առանձնահատկությունները՝ նրանց բարեխղճության կանխավարկածի համատեքստում:

Ելնելով վերոգրյալից՝ Սահմանադրական դատարանը սույն գործով քննության առարկա է համարում Օրենսգրքի 317-րդ հոդվածի 2-րդ մասի և 337-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ համապատասխանությունը Սահմանադրության 59, 60, 61 և 75-րդ հոդվածներին:

6. Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները

6.1. Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում առաջին հերթին վեր հանել հայցային վաղեմության ինստիտուտի գործառույթային-կարգավորիչ նշանակությունը, որով և պայմանավորված է այդ ինստիտուտի սահմանադրական իրավական նշանակությունը:

Սեփականության իրավունքի և քաղաքացիական ու ձեռնարկատիրական շրջանառության պաշտպանության շահերը նախորոշում են իրավական կարգավորման կառուցակարգում ներմուծել իրավադրույթներ, որոնք կողմերից մեկին հնարավորություն են տալիս արգելակել վեճի ըստ էության դատական լուծումը, եթե մյուս կողմը դիմել է իր իրավունքների պաշտպանությանն այն պահից բավական երկար ժամանակ հետո, երբ իրեն հայտնի է դարձել իր իրավունքի խախտման մասին: Քաղաքացիական օրենսդրության մեջ դա է հայցային վաղեմության առաքելությունը:

Այս համատեքստում առաջին հերթին անհրաժեշտ է արձանագրել, որ հայցային վաղեմության ինստիտուտն ինքնին ուղղված է քաղաքացիական շրջանառության մեջ

սեփականության, տնտեսական գործունեությամբ զբաղվելու, արդյունավետ դատական պաշտպանության, արդար դատաքննության իրավունքներին և մյուս սահմանադրական արժեքներին առնչվող քննարկված նպատակների երաշխավորմանն ու դրա միջոցով քաղաքացիական շրջանառության կայունության, իրավահարաբերությունների որոշակիության, դրանց մասնակիցների բարեխղճության, իրավունքների պաշտպանության գործիքակազմերի բարեխիղճ օգտագործման, արդյունքում նաև՝ իրավահարաբերությունների ոչ թե մեկ, այլ բոլոր սուբյեկտների հիմնարար իրավունքների պաշտպանության ապահովմանը: Նշված նպատակները բացառիկ կարևորություն ունեն իրավական պետության կայացման տեսանկյունից և պետք է ընկած լինեն հայցային վաղեմությանն առնչվող ցանկացած իրավակարգավորման և իրավակիրառական պրակտիկայի հիմքում: Այդ հանգամանքը ստացել է ոչ միայն դոկտրինալ ձևակերպում, այլ արձանագրվել է նաև այլ երկրների արդարադատական պրակտիկայում:

Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված իրավունքին առնչվող դիրքորոշումներում Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանն արձանագրել է, որ վաղեմության ժամկետները «ծառայում են մի քանի կարևոր նպատակների, որոնցից են՝ իրավական որոշակիության և վերջնականության ապահովումը, հնարավոր պատասխանողներին հնացած և հետևաբար դժվարությամբ վիճարկելի պահանջներից պաշտպանությունը, անարդար որոշումների նախականիսումն այն դեպքերում, երբ դատարանից պահանջվի լուծել պահանջը վաղ անցյալում տեղի ունեցած փաստերի հաստատման միջոցով և այնպիսի ապացույցներով, որոնք զգալի ժամանակ անցնելու պատճառով այլևս անարժանահավատ կամ ոչ ամբողջական են դարձել» (Սթաբիլգալ և այլք ընդդեմ Միացյալ Թագավորության, թիվ 22083/93 և 22095/93 դիմումներ, կետ 51, 1996 թվականի հոկտեմբերի 22-ի վճիռ, ինչպես նաև Կոեմեն և այլք ընդդեմ Բելգիայի, թիվ 32492/96 և 4 այլ դիմումներ, 146 կետ, 2000 թվականի հունիսի 22-ի վճիռ):

Այսպիսով, հայցային վաղեմության ինստիտուտի նպատակն է կանոնակարգել քաղաքացիական շրջանառությունը, ստեղծել իրավական կապերի որոշակիություն ու կայունություն, ապահովել իրավահարաբերության մասնակիցների կարգապահությունը, նպաստել պայմանագրերի կատարմանը, ապահովել քաղաքացիական իրավահարաբերության սուբյեկտների իրավունքների և շահերի ժամանակին պաշտպանությունը: Խախտված քաղաքացիական իրավունքների պաշտպանության համար ողջամիտ ժամանակային սահմանափակումների բացակայությունը կհանգեցնեք պատասխանողների և երրորդ անձանց իրավունքների ու շահերի խախտման, որոնք միշտ չէ, որ նախապես կարող էին հաշվի առնել գործի քննության համար նշանակություն ունեցող տեղեկությունների և փաստերի հավաքման ու պահպանման անհրաժեշտությունը: Միաժամանակ, հայցային վաղեմության կիրառումը քաղաքացիական շրջանառության մասնակիցներին պաշտպանում է անհիմն պահանջներից և միաժամանակ դրդում է նրանց ժամանակին հոգ տանել իրենց իրավունքների իրացման և պաշտպանության մասին:

Հայցային վաղեմության ինստիտուտն իր կարևոր գործառնության Նշանակությամբ համակարգային կապի մեջ է Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական կարգի հիմունքների հետ, քանի որ կոչված է երաշխավորելու նաև վերջիններիս և հատկապես Սահմանադրության 1-ին հոդվածի, 10-րդ հոդվածի (Սեփականության երաշխավորումը), 11-րդ հոդվածի (Տնտեսական կարգը) հիմքերում ընկած տրամաբանությունն ու արժեքները:

6.2. Սույն գործով վեճի առարկա հանդիսացող հայցային վաղեմության իրավական ինստիտուտը և համապատասխանաբար՝ վիճարկվող դրույթները, սերտ առնչություն ունեն Սահմանադրությամբ ամրագրված սեփականության իրավունքի հետ և վերջինիս կարևոր երաշխիքներից են: Հաշվի առնելով այս հանգամանքը՝ Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ այս առնչության վերլուծությանը:

Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «Յուրաքանչյուր ոք ունի օրինական հիմքով ձեռք բերած սեփականությունն իր հայեցողությամբ տիրապետելու, օգտագործելու և տնօրինելու իրավունք»: Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ «Ոչ ոք չի կարող զրկվել սեփականությունից, բացառությամբ դատական կարգով՝ օրենքով սահմանված դեպքերի»:

Սահմանադրական դատարանն իր մի շարք որոշումներում (ՍԴՈ-92, ՍԴՈ-630, ՍԴՈ-649, ՍԴՈ-650, ՍԴՈ-667, ՍԴՈ-669, ՍԴՈ-735, ՍԴՈ-815, ՍԴՈ-901, ՍԴՈ-903, ՍԴՈ-1009, ՍԴՈ-1056, ՍԴՈ-1073, ՍԴՈ-1142, ՍԴՈ-1189, ՍԴՈ-1203, ՍԴՈ-1210 և այլն) անդրադարձել է սեփականության իրավունքի սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտման, այդ իրավունքի պաշտպանության, հնարավոր սահմանափակման խնդիրներին՝ իրավական դիրքորոշումներ արտահայտելով սեփականության իրավունքի Եռլթյան, այդ իրավունքի սահմանափակման, դադարման հետ կապված հարաբերությունների իրավակարգավորման սահմանադրականության վերաբերյալ, կարևորելով այդ բնագավառում սահմանադրական կարգի սկզբունքներից բխող իրավական միջոցների գործադրման անհրաժեշտությունը, միաժամանակ բացահայտելով սեփականությունից զրկելու սահմանադրական եզրույթի բովանդակությունն ու միջազգային իրավական պրակտիկայում դրա ընկալման և կիրառման փորձը:

Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2018 թվականի հոկտեմբերի 30-ի ՍԴՈ-1432 որոշմամբ արձանագրել է, որ սեփականության իրավունքը որպես ժողովրդավարական, սոցիալական և իրավական պետության պայմաններում անձի իրավունքների ու ազատությունների

երաշխավորման բնութագրիչ, միաժամանակ նաև՝ որպես մասնավոր և հանրային իրավահարաբերությունների կարգավորման կառուցակարգ ունի սահմանադրաիրավական կարևոր նշանակություն: Այն միջազգային իրավական ամրագրում է ստացել Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրում (հոդված 17-րդ), Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի թիվ 1 արձանագրությունում, որի 1-ին հոդվածի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ ունի իր գույքից անարգել օգտվելու իրավունք: Ոչ ոքի չի կարելի զրկել իր գույքից, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դա կատարվում է ի շահ հանրության և այն պայմաններով, որոնք նախատեսված են օրենքով ու միջազգային իրավունքի ընդհանուր սկզբունքներով: Սահմանադրական դատարանն ընդգծել է, որ վերոհիշյալ իրավապայմանները ելակետային նշանակություն ունեն ներպետական իրավահամակարգում սեփականության իրավունքի օրենսդրական կանոնակարգման համար:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է. «Այսպիսով, ինչպես միջազգային իրավական, այնպես էլ սահմանադրական մակարդակներով հաստատագրված է հանրային իշխանության պոզիտիվ պարտականությունը՝ ապահովել սեփականության իրավունքի անձեռնմխելիության երաշխիքներ, մասնավորապես.

առաջին՝ առանց որևէ խտրականության ճանաչել և պաշտպանել սեփականության իրավունքն անկախ դրա դրսևորման ձևերի,

երկրորդ՝ երաշխավորել սեփականության իրավունքի պաշտպանությունը՝ նախադրյալներ ստեղծելով սեփականատիրոջ կողմից օրինական հիմքով իրեն պատկանող գույքի ազատ տիրապետման, օգտագործման և տնօրինման, ինչպես նաև սեփականության բոլոր ձևերի ազատ զարգացման և հավասար իրավական պաշտպանության համար,

երրորդ՝ Սահմանադրությամբ կանխորոշված նպատակով սահմանել սեփականության իրավունքի իրացման ազատության օրենքով թույլատրելի շրջանակը,

չորրորդ՝ երաշխավորել օրենքով սահմանված դեպքերում՝ դատական կարգով անձին սեփականությունից զրկելու, ինչպես նաև հանրության գերակա շահերի ապահովման նպատակով սեփականությունը հարկադիր օտարելու և նախնական ու համարժեք փոխհատուցում ապահովելու վերաբերյալ սահմանադրաիրավական պահանջների կատարումը»:

Ավելին, իր մի շարք որոշումներով Սահմանադրական դատարանն արձանագրել և կարևորել է սեփականության իրավունք ձեռք բերելու նկատմամբ **լեգիտիմ ակնկալիքների** հիմքով սեփականության իրավունքի պաշտպանության անհրաժեշտությունը:

Մասնավորապես, 2021 թվականի մարտի 9-ի ՍԴՈ-1583 որոշմամբ Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է. «... Սահմանադրության 60 և 75-րդ հոդվածներով ամրագրված իրավակարգավորումների ուժով պետությունը երաշխավորում է անձի՝ սեփականության իրավունքի նկատմամբ օրինական ակնկալիքների իրավունքի իրացումը, ի թիվս այլնի՝ վերջինիս իրացման համար արդյունավետ ընթացակարգերի և կառուցակարգերի օրենսդրական ամրագրման միջոցով:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ կոնվենցիոն Նորմի իմաստով գույք է համարվում ոչ միայն գոյություն ունեցող նյութական միջոցը, այլ նաև նյութական միջոցը ձեռք բերելու **լեգիտիմ ակնկալիքը** (տե՛ս, մասնավորապես, Տրգոն ընդդեմ Խորվաթիայի գործով, Trgo v. Croatia, 2009թ. հունիսի 11-ի վճիռը, կետ 44):

Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանն իր ՍԴՈ-723, ՍԴՈ-741, ՍԴՈ-881 որոշումներում փաստել է սեփականության իրավունք ձեռք բերելու նկատմամբ **լեգիտիմ ակնկալիքների** հիմքով սեփականության իրավունքի պաշտպանության հնարավորությունը: Ավելին, 18.03.2008թ. ՍԴՈ-741 որոշման 8-րդ կետում Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է. «ՀՀ Սահմանադրության 31 հոդվածով երաշխավորված՝ սեփականության իրավունքի պաշտպանությունը տրամադրվում է այն անձանց, ում սեփականության իրավունքն օրենքով սահմանված կարգով արդեն իսկ ճանաչված է, կամ ովքեր օրենքի ուժով ունեն սեփականության իրավունք ձեռք բերելու օրինական ակնկալիք»:

Վերահաստատելով և զարգացնելով իր վերոհիշյալ իրավական դիրքորոշում-ները՝ Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ սեփականության իրավունքի հետ առնչակցություն ունեցող ցանկացած օրենսդրական կարգավորում, դրա մեկնաբանություն և կիրառում պետք է համապատասխանեն նշյալ իրավունքի առնչությամբ Սահմանադրությամբ ամրագրված կարգավորումներին և Սահմանադրական դատարանի՝ ներկայացրած իրավական դիրքորոշումներին, մասնավորապես՝ դրանք պետք է երաշխավորեն սեփականության իրավունքի պաշտպանությունը՝ նախադրյալներ ստեղծելով սեփականատիրոջ կողմից օրինական հիմքով իրեն պատկանող գույքի ազատ տիրապետման, օգտագործման և տնօրինման, ինչպես նաև սեփականության բոլոր ձևերի ազատ զարգացման և հավասար իրավական պաշտպանության համար, պետք է երաշխավորեն օրենքով սահմանված դեպքերում՝ դատական կարգով անձին սեփականությունից զրկելու վերաբերյալ սահմանադրաիրավական պահանջների կատարումը, **ինչպես նաև երաշխավորեն սեփականության իրավունք ձեռք բերելու նկատմամբ լեգիտիմ ակնկալիքների հիմքով սեփականության իրավունքի պաշտպանությունը:**

6.2.1. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ հայցային վաղեմության ինստիտուտն առնչվում է ոչ միայն սեփականության (այդ թվում՝ սեփականության իրավունք ձեռք բերելու նկատմամբ լեգիտիմ ակնկալիքների հիմքով սեփականության իրավունքի), այլ

նաև տնտեսական գործունեությամբ զբաղվելու սահմանադրական իրավունքին, հետևաբար՝ կարևորվում է այդ ինստիտուտի վերլուծությունը տնտեսական գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքի համատեքստում:

Սահմանադրության 59-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի տնտեսական, ներառյալ ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու իրավունք: Այս իրավունքի իրականացման պայմանները և կարգը սահմանվում են օրենքով:

Անդրադառնալով քննարկվող իրավունքի բովանդակությանը՝ Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2014 թվականի փետրվարի 18-ի ՍԴՈ-1139 որոշմամբ արձանագրել է. «... ՀՀ Սահմանադրության 8-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետությունում երաշխավորվում է տնտեսական գործունեության ազատությունն ու ազատ տնտեսական մրցակցությունը: Այն իրավաբանորեն երաշխավորված հնարավորություն է ապահովում անձանց (տնտեսավարող սուբյեկտների) համար՝ ազատորեն օգտագործելու սեփական ընդունակություններն ու գույքը օրենքով չարգելված տնտեսական գործունեություն իրականացնելու համար: Միաժամանակ, այդ ազատության սկզբունքը բացարձակ չէ և ինչպես պետության, այնպես էլ տնտեսավարող սուբյեկտների առջև դնում է կոնկրետ պարտականություններ: Այսպես, պետության հիմնական գործառույթն է ապահովել այդ ազատության երաշխավորման անհրաժեշտ իրավական և տնտեսական պայմաններ: Սահմանադրաիրավական վերոհիշյալ նորմի բովանդակությունից ուղղակիորեն բխում է նաև, որ Հայաստանի Հանրապետությունում անհրաժեշտաբար պետք է ստեղծվեն տնտեսական ողջ համակարգի կենսագործունեության առավել բարենպաստ պայմաններ՝ հիմնված ազատ շուկայական տնտեսության պայմաններում տնտեսավարող սուբյեկտների կազմակերպման ու գործունեության ազատության, իրավահավասարության, այդ գործընթացում պետության դերի առավելագույնս հստակեցման սկզբունքների վրա»:

Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2010 թվականի հուլիսի 13-ի ՍԴՈ-903 որոշմամբ արձանագրել է. «... Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 8 և 33.1-րդ հոդվածներին համապատասխան՝ տնտեսական հարաբերությունների կանոնակարգման հիմքում, ի թիվս այլոց, ընկած են տնտեսական գործունեության ազատության և ազատ տնտեսական մրցակցության սահմանադրական սկզբունքները: Տնտեսական գործունեության ազատությունը նշանակում է իրավաբանորեն երաշխավորված հնարավորություն՝ ազատորեն օգտագործելու սեփական ընդունակություններն ու գույքն օրենքով չարգելված տնտեսական գործունեության համար, այն է՝ իրականացնել ձեռնարկատիրական գործունեություն: Վերջինս հանդես է գալիս որպես տնտեսավարող սուբյեկտի ինքնուրույն, իր ռիսկով ու օրենքով սահմանված կարգով իրականացվող գործունեություն, որի հիմնական նպատակը գույք օգտագործելուց, ապրանքներ վաճառելուց, աշխատանքներ կատարելուց կամ ծառայություններ մատուցելուց շահույթ ստանալն է»:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ տնտեսական գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքի հետ որևէ առնչակցություն ունեցող ցանկացած օրենսդրական կարգավորում, դրա մեկնաբանություն և կիրառում ևս պետք է համապատասխանեն նշյալ իրավունքի առնչությամբ Սահմանադրությամբ ամրագրված կարգավորումներին և Սահմանադրական դատարանի՝ ներկայացրած իրավական դիրքորոշումներին: Ավելին, մի շարք իրավիճակներում տնտեսական գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքի պատշաճ իրացումը պայմանավորված է սեփականության իրավունքի, այդ թվում՝ սեփականության իրավունք ձեռք բերելու նկատմամբ լեգիտիմ ակնկալիքների հիմքով սեփականության իրավունքի պաշտպանության բավարար և անհրաժեշտ կառուցակարգերի առկայությամբ ու դրանց պատշաճ իրացմամբ:

Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում նշել, որ հայցային վաղեմության ինստիտուտին առնչվող իրավակարգավորումները և իրավական դիրքորոշումները պետք է ապահովեն սեփականության (այդ թվում՝ սեփականության իրավունք ձեռք բերելու նկատմամբ լեգիտիմ ակնկալիքների հիմքով սեփականության իրավունքի), ինչպես նաև տնտեսական գործունեությամբ զբաղվելու սահմանադրական իրավունքների բովանդակությանն ու պատշաճ իրացմանն առնչվող երաշխիքները, չվտանգեն նշված իրավունքները դրանք անիրական դարձնելով:

6.2.2. Վերահաստատելով և զարգացնելով իր մի շարք վերոհիշյալ իրավական դիրքորոշումները՝ Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ հայցային վաղեմության ինստիտուտն ուղղված է դատական պաշտպանության իրավունքի և Սահմանադրությամբ ամրագրված այլ հիմնարար իրավունքների չարաշահման բացառմանը:

Սահմանադրության 61-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունք: Սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետությունը չի կարող երաշխավորվել այն իրավիճակներում, երբ կողմերից մեկը չարաշահում է իր իրավունքները, այդ թվում՝ դատարան դիմելու իրավունքը:

Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2020 թվականի մարտի 10-ի ՍԴՈ-1515 որոշմամբ արձանագրել է. «... Նույն հարցի կրկնակի քննության արգելքը կոչված է ապահովելու արդյունավետ արդարադատության իրականացումը՝ թույլ չտալով նույն հարցով դատարանին կրկնակի ծանրաբեռնելը: Ի վերջո, այդ արգելքի նպատակն է նաև բացառել հայցվորի կողմից դատական պաշտպանության իրավունքի չարաշահումը»: Սահմանադրական դատարանը գտել է, որ հայցից հրաժարվելու հիմքով քաղաքացիական գործի վարույթի կարճման դեպքում նույն անձանց միջև, նույն առարկայի մասին և միևնույն հիմքերով կրկին դատարան դիմելու

դեպքում դատարանի մատչելիության իրավունքի սահմանափակման նշված նպատակներն իրավաչափ են և չեն խաթարում այդ իրավունքի բուն էությունը:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանն արձանագրել է, որ դատարան դիմելու իրավունքը բացարձակ չէ և կարող է ենթակա լինել սահմանափակումների: Այդպիսի սահմանափակումները կարող են բխել նաև առանձին դատավարական կանոններից: Մինևույն ժամանակ, կարևոր է, որպեսզի այդ սահմանափակումները կամ դրանց ծավալը չլինեն այնպիսին, որպեսզի դրանցով ձևախեղվի իրավունքի էությունը: Դրանք պետք է հետապնդեն իրավաչափ նպատակ, պետք է լինի ողջամիտ համաչափություն՝ կիրառվող միջոցի և հետապնդվող նպատակի միջև ((Deweere v. Belgium, « 49; Kart v. Turkey, « 67; Guzzini v. France, « 37; Omar v. France, « 34):

Այս պարագայում Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ հայցային վաղեմության ինստիտուտը կողմերից մեկի դիտանկյունից հանդես է գալիս որպես դատարան դիմելու իրավունքի սահմանափակում՝ դատավարական կոնկրետ կանոնի հիմքով, որը, մինևույն ժամանակ, համապատասխանում է իրավունքի սահմանափակման իրավաչափության վերը նշված չափանիշներին: Ուստի, նշյալ ինստիտուտի և իրավակարգավորումների՝ այդ հանգամանքին հակասող որևէ եղանակով մեկնաբանություն և կիրառում կհակասի վերջիններիս սահմանադրաիրավական բովանդակությանը:

6.2.3. Սահմանադրության 75-րդ հոդվածի համաձայն՝ հիմնական իրավունքները և ազատությունները կարգավորելիս օրենքները սահմանում են այդ իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ իրականացման համար անհրաժեշտ կազմակերպական կառուցակարգեր և ընթացակարգեր: Սահմանադրական դատարանը 2020 թվականի դեկտեմբերի 8-ի ՍԴԴ-1571 որոշմամբ արձանագրել է. «Պետությունը պետք է ստեղծի անհրաժեշտ երաշխիքներ մարդու իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ իրացման համար: Պետությունը պարտավորվում է ոչ միայն ճանաչել, պահպանել և պաշտպանել իրավունքները և ազատությունները, այլև ստեղծել պետական-իրավական այնպիսի կառուցակարգեր, որոնք արդյունավետ ձևով կարող են կանխել, վերացնել դրանց ցանկացած խախտումներ, վերականգնել խախտված իրավունքներն ու ազատությունները»:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ հայցային վաղեմության ինստիտուտը ևս նպատակ ունի ապահովել հիմնական իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ իրականացման անհրաժեշտ երաշխիքներ, և պետք է հանգեցնի ոչ թե նշված իրավունքների էության ձևախեղմանը, այլ վերջիններիս արդյունավետ իրացմանն ու պաշտպանությանը:

6.3. Հաշվի առնելով սույն գործով արդեն արտահայտված դիրքորոշումների կարևորությունը՝ Սահմանադրությամբ ամրագրված վերը նշված հիմնական իրավունքների ապահովման և երաշխավորման գործում, Սահմանադրական դատարանը հատուկ կարևորում է սույն գործով վիճարկման առարկա հանդիսացող իրավադրույթների բովանդակության բացահայտումը:

Հայցային վաղեմության ինստիտուտի նպատակների իրացման համար Օրենսգիրքը սահմանել է, որ հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքն սկսվում է ոչ միայն այն օրվանից, երբ անձն իմացել է, այլ նաև այն օրվանից, երբ նա պետք է իմացած լիներ իր իրավունքի խախտման մասին: Ակնհայտ է, որ օրենսդրի կողմից նշված հասկացությունների և իրավիճակների տարբերակումն ինքնանպատակ չէ, և այդ հանգամանքն առանցքային նշանակություն ունի վիճարկվող նորմերի սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտման առումով: Նման տարբերակումն ուղղված է քաղաքացիական շրջանառության մասնակիցների բարեխիղճ վարքագծի, քաղաքացիական շրջանառության և իրավահարաբերությունների որոշակիության և կայունության, իրավահարաբերության բոլոր սուբյեկտների հիմնարար իրավունքների ու օրինական շահերի պաշտպանությանը:

Բնականաբար, շահագրգիռ անձը դատական պաշտպանության իրավունքն իրացնում է այն դեպքում, երբ համոզված է իր իրավունքի խախտման հարցում: Սակայն նշված հանգամանքը չի ենթադրում, որ անձը կարող է իր «անբարեխիղճ» պասիվ վարքագծով նպաստել իրավունքի խախտման մասին հաստատապես իմանալու հանգամանքի բացառմանը կամ ազատված լինել իր իրավունքի ենթադրյալ խախտումների հարցում հաստատապես համոզվելու համար ողջամտորեն ենթադրվող իրավաչափ գործողությունների կատարման անհրաժեշտությունից: Հակառակ դեպքում գործ կունենանք քաղաքացիական շրջանառության որոշակիության և կայունության ու վերջինիս մասնակիցների հիմնարար իրավունքների խախտմանն ուղղված՝ իրավունքի չարաշահում հանդիսացող անբարեխիղճ վարքագծի հետ, ինչը որևէ պարագայում չի կարող ընկած լինել հայցային վաղեմության ինստիտուտի և դրա սահմանադրաիրավական բովանդակության հիմքում: Հենց նշված հանգամանքի բացառմանն ու քննարկված արժեքների պաշտպանությանն և ուղղված քաղաքացիական օրենսդրությամբ ամրագրված այն իրավակարգավորումը, որ հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքն սկսվում է ոչ միայն այն օրվանից, երբ անձը հաստատապես իմացել է, այլ նաև այն օրվանից, երբ նա պետք է իմացած լիներ իր իրավունքի խախտման մասին:

Այդ առումով ակնհայտ է, որ «իմացել է» և «պետք է իմանար»/«պարտավոր եր իմանալ» հասկացությունների բովանդակությունները հավասար իմաստային ծանրաբեռնվածություն և չունեն: Եթե այդ հասկացությունները մեկնաբանելիս առանցքային դիտարկվի իրավունքի խախտման մասին հաստատապես իմանալու հանգամանքը՝ ուշադրությունից դուրս կմնա խախտման մասին հաստատապես իմանալու նպատակով բավարար տեղեկություններ ձեռք բերելու համար ողջամտորեն ենթադրվող իրավաչափ գործողություններ կատարելու և

«անբարեխիղճ պասիվ վարքագծից» ու իրավունքի չարաշահումից զերծ մնալու անհրաժեշտությունը: Մինչդեռ, ինչպես բխում է ներկայացված վերլուծությունից, այդ հանգամանքները բացառիկ կարևորություն ունեն քննարկվող իրավադրույթների՝ Սահմանադրությանը համապատասխան մեկնաբանության և կիրառման առումով:

Սահմանադրական դատարանն իր՝ 2020 թվականի նոյեմբերի 24-ի ՍԴՈ-1561 որոշմամբ արձանագրել է, որ, թեև հնարավոր չէ օրենսդրությունը կառուցել այն տրամաբանությամբ, որ դրանում առկա չլինեն գնահատողական կատեգորիաներ, մեկնաբանման ենթակա եզրույթներ կամ ձևակերպումներ, և այդպիսի ձևակերպումներն իրենց մեկնաբանությունն ու հստակեցումն են ստանում արդեն դատարանի կողմից կոնկրետ գործի հանգամանքների հաշվառմամբ և գնահատվում են դատարանի իրավակիրառ հայեցողության լիազորությունների իրականացման շրջանակներում, միևնույն ժամանակ, օրենսդրորեն ամրագրված հիմքերից որևէ մեկի առկայության կամ բացակայության հարցի գնահատումը դատարանի կողմից պետք է լինի հնարավորինս **հստակ, որոշակի և հիմնավորված**:

Ամփոփելով վերը շարադրվածը՝ Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ **վիճարկվող իրավադրույթներում առկա քննարկվող հասկացությունների սահմանադրաիրավական բովանդակությունը ենթադրում է հետևյալը. «Իմացել է» ձևակերպումը մատնացույց է անում խախտման մասին հաստատապես իմանալու հանգամանքը: Մինչդեռ, «պետք է իմանար»/«պարտավոր էր իմանալ» ձևակերպումը վերաբերում է այն բոլոր իրավիճակներին, երբ գործի հանգամանքներից չի բխում իրավունքի խախտման մասին հաստատապես իմանալու փաստը, սակայն ենթադրվում է, որ համանման իրավիճակում իրավահարաբերության սուբյեկտը պետք է ձեռնարկեր իր իրավունքի ենթադրյալ խախտման հարցում հաստատապես համոզվելու համար բավարար տեղեկություններ ձեռք բերելուն ուղղված ողջամտորեն ենթադրվող իրավաչափ գործողություններ՝ զերծ մնալով «անբարեխիղճ» պասիվ վարքագծից: Այլ կերպ, վիճարկվող հոդվածներում կիրառվող՝ «պարտավոր էր իմանալ» կամ «պետք է իմացած լիներ» արտահայտությունները կրում են այն բովանդակային ծանրաբեռնվածությունը, ըստ որի, քաղաքացիական շրջանառության սովորական պայմաններում անձը ողջամիտ ուշադրության դեպքում կիմանար իր իրավունքի ենթադրյալ խախտման մասին:**

Անհրաժեշտ է նաև նկատի ունենալ, որ քննարկվող ինստիտուտի պատշաճ իրացման համար գործնականում անփոխարինելի դերակատարում ունեն համապատասխան դատարանները, որոնք իրենց պրակտիկայում պետք է մշակեն «պետք է իմանար» կամ «պարտավոր էր իմանալ» ձևակերպումներին առնչվող իրավիճակների արձանագրման համար անհրաժեշտ և տարբերակված չափանիշները: Դա կարևոր է, այդ թվում՝ այն պատճառով, որ իրավահարաբերության սուբյեկտների կարգավիճակով կամ կազմակերպաիրավական ձևով պայմանավորված՝ նրանց կողմից ձեռնարկվելիք ողջամտորեն ենթադրվող և անհրաժեշտ իրավաչափ գործողությունները կարող են տարբեր լինել: Օրինակ՝ պետական մարմինների կամ իրավաբանական անձանց ու վերջիններիս մասնակիցների առումով կիրառման են ենթակա տեղեկացվածության առավել բարձր չափանիշներ, և նրանց տեսանկյունից «պետք է իմանար» կամ «պարտավոր էր իմանալ» ձևակերպումներին առնչվող իրավիճակների արձանագրման համար անհրաժեշտ գործողությունների ծավալը կարող է տարբերվել ֆիզիկական անձանց տեսանկյունից անհրաժեշտ ծավալից:

6.4. Սահմանադրական դատարանը կատուկ կարևորում է սույն գործով վիճարկման առարկա իրավադրույթների իրավակիրառ պրակտիկայի վերլուծությունը:

Վճռաբեկ դատարանը, որպես օրենքների և այլ իրավական ակտերի միատեսակ կիրառությունն ապահովող սահմանադրական մարմին, մեկնաբանելով վիճարկվող նորմերի բովանդակությունը, թիվ ԵԿԴ/1397/02/11 քաղաքացիական գործով 08.10.2020թ. որոշմամբ արձանագրել է հետևյալը. «ՀՀ վճռաբեկ դատարանը, նախկինում կայացված որոշմամբ անդրադառնալով վերոգրյալ նորմերին, արձանագրել է, որ օրենսդիրը, ամրագրելով հայցային վաղեմության ժամկետը, միաժամանակ սահմանել է նաև այդ ժամկետի հաշվարկման կարգը: Այն է՝ հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքն սկսվում է այն օրվանից, երբ անձն իմացել է կամ պետք է իմացած լիներ իր իրավունքի խախտման մասին (տե՛ս, Ռազմիկ Դարբինյանն ընդդեմ Դանիել Դասաբոջյանի թիվ ԵԵԴ/0723/02/09 քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 02.04.2010 թվականի որոշումը):

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը մեկ այլ որոշմամբ նշել է, որ հայցային վաղեմության ժամկետն այն ժամանակահատվածն է, որն անձին հնարավորություն է տալիս դիմելու դատարան իր իրավունքների պաշտպանության հարցով: Միաժամանակ ՀՀ վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ այն դեպքում, երբ վիճող կողմը դիմում է ներկայացրել հայցային վաղեմություն կիրառելու վերաբերյալ, դատարանների օրակարգային խնդիրն է դառնում պարզել այն իրական ժամանակահատվածը, երբ հայցվորը հետամուտ է եղել իր իրավունքների դատական կարգով պաշտպանությանը (տե՛ս, Սերգեյ Սարգսյանն ընդդեմ Արա Սարգսյանի թիվ ԵԿԴ/0881/02/12 քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 28.11.2014 թվականի որոշումը):

Չարգացնելով վերոնշյալ իրավական դիրքորոշումները՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը մեկ այլ որոշմամբ հավելել է, որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 337-րդ հոդվածի 1-ին մասի վերլուծությունից բխում է, որ օրենսդիրը հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքի սկիզբը կապել է ոչ թե իրավունքի խախտման պահի, այլ այն օրվա հետ, երբ անձն իմացել է կամ պետք է իմացած լիներ իր իրավունքի խախտման մասին: Օրենսդրի այս կարգավորումը բխում է այն տրամաբանությունից, ըստ որի՝ եթե անձն իր իրավունքի խախտման մասին

չիմանա, ապա չի էլ կարող ձեռնամուխ լինել որևէ եղանակով՝ այդ թվում և հայց հարուցելու միջոցով իր խախտված իրավունքի պաշտպանությանը: Ընդ որում, հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքի մեկնարկի երկու նախապայմանների դեպքում էլ օրենսդիրը գործածել է «իմացել է» և «պետք է իմացած լիներ» արտահայտությունները, որոնց տառացի մեկնաբանությունը հանգեցնում է այն հետևության, որ հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքը սկսվելու համար անհրաժեշտ է, որ հայցվորը հաստատապես իմանա կամ իմացած լինի իր իրավունքի խախտման մասին: Վերոգրյալից բխում է, որ հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքը չի կարող սկսվել, եթե հայցվորին հասանելի տեղեկությունները նրան թույլ տան եզրակացնել միայն իր իրավունքի ենթադրյալ խախտման մասին: Իրավակիրառ պրակտիկայում շահագրգիռ անձը դատական պաշտպանության իր իրավունքն իրացնում է այն դեպքում, երբ համոզված է իր իրավունքի հաստատապես խախտման հարցում: Այլ կերպ ասած՝ շահագրգիռ անձը պետք է համոզված լինի իր իրավունքի խախտման հարցում անկախ նրանից, թե իրականում իրավունքի խախտում տեղի ունեցել է, թե ոչ, ինչը դատարանի գնահատման առարկա է: ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նման հետևությունը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ դատական պաշտպանության իրավունքն ունի իրացման որոշակի պայմաններ, որոնց չարաշահումը կարող է անբարենպաստ հետևանքներ առաջացնել այդ իրավունքից անբարեխիղճ օգտված անձի համար: Հետևաբար ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 337-րդ հոդվածի 1-ին կետում օրենսդրի կողմից կիրառված «պետք է իմացած լիներ իր իրավունքի խախտման մասին» արտահայտությունը չպետք է սխալմամբ մեկնաբանվի այնպես, որ հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքը կարող է սկսվել հայցվորի կողմից իր իրավունքի խախտման մասին ենթադրելու հնարավորություն ունենալու օրվանից, ընդհակառակը՝ «պետք է իմացած լիներ» ձևակերպմամբ, ինչպես և «իմացել է» ձևակերպման պարագայում օրենսդիրը կարևորել է հայցային վաղեմության ընթացքն սկսվելու հարցում հայցվորի կողմից իր իրավունքի խախտման մասին հաստատապես իմանալու հանգամանքը:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանի դիտարկմամբ շահագրգիռ անձի կողմից իր իրավունքի խախտման մասին հաստատապես իմանալու համար վերջինս պետք է տիրապետի խախտման վերաբերյալ բավարար տեղեկությունների, իսկ եթե այդ տեղեկությունները բավարար չեն, այսինքն՝ եթե հայցվորը կարող է միայն ենթադրություններ անել իր իրավունքի հնարավոր խախտման մասին, ապա նա չի էլ կարող հստակ պահանջ ներկայացնել իր իրավունքի խախտման վերացման վերաբերյալ: Այսպիսով, օրենսդիրը հայցային վաղեմության ժամկետի ընթացքն սկսվելու իրավական հետևանքը պայմանավորել է հայցվորի կողմից ոչ թե իր իրավունքի խախտման մասին ենթադրելու հնարավորությամբ, այլ այդ խախտման մասին հավաստի կերպով իմանալու կամ իմացած լինելու փաստերով (տե՛ս, «Այլանս պլյուս» ՍՊԸ-ն ընդդեմ «ԱրմենՏել» ՓԲԸ-ի (ներկայումս՝ «ՎեՈՆ Արմենիա» ՓԲԸ) թիվ ԵԱԶԴ/4524/02/15 քաղաքացիական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 04.06.2019 թվականի որոշումը)»:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից և ղեկավարվելով Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետով, 170-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 63, 64 և 69-րդ հոդվածներով, Սահմանադրական դատարանը **որոշեց.**

1. ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 317-րդ հոդվածի 2-րդ մասը և 337-րդ հոդվածի 1-ին մասը համապատասխանում են Սահմանադրությանը՝ այն մեկնաբանմամբ, համաձայն որի՝ «պարտավոր էր իմանալ» կամ «պետք է իմացած լիներ» հասկացությունները վերաբերում են այն իրավիճակներին, երբ քաղաքացիական շրջանառության սովորական պայմաններում անձը ողջամիտ ուշադրության դեպքում կիմանար իր իրավունքի ենթադրյալ խախտման մասին:

2. «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 69-րդ հոդվածի 10-րդ մասի համաձայն՝ դիմողի նկատմամբ կայացված վերջնական դատական ակտը նոր հանգամանքի ի հայտ գալու հիմքով ենթակա է վերանայման օրենքով սահմանված կարգով, քանի որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 317-րդ հոդվածի 2-րդ մասը և 337-րդ հոդվածի 1-ին մասը դիմողի նկատմամբ կիրառվել են սույն որոշմամբ տրված մեկնաբանությունից տարբերվող մեկնաբանությամբ:

3. Սահմանադրության 170-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

Նախագահող

Ա. Դիլանյան

28 սեպտեմբերի 2021
թվականի
ՍԴՈ-1611

Պաշտոնական հրապարակման օրը՝ 5 հոկտեմբերի 2021 թվական:

